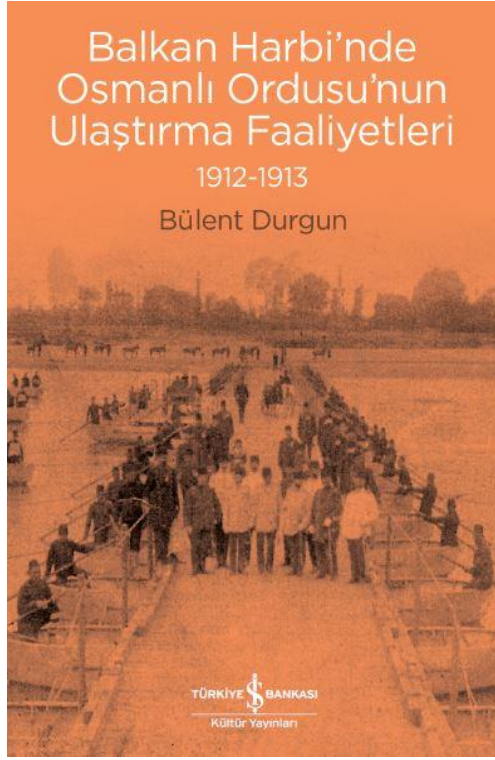

Bülent Durgun, *Balkan Harbi'nde Osmanlı Ordusu'nun Ulaştırma Faaliyetleri 1912-1913*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, 292 Sayfa, ISBN: 978-605-295-452-2.

Osman ŞAŞKIN*

Ulaştırma bir ülkenin siyasî, iktisadî, kültürel ve askerî ihtiyaçlarının karşılanması açısından oldukça önemlidir. Ulaştırmanın önemini M. Kemal Atatürk 1930 yılında “Ekonominin gelişmesinde başlıca gerekli olan yollar, demiryolları, limanlar, kara ve deniz ulaştırma vasıtaları milli mevcudiyetin maddi ve siyasî kan damarlarıdır.” şeklinde ifade etmiştir. Ulaştırmanın önemine vurgu yapan bir diğer devlet adamı ise Churchill’dir. O ulaştırmayı, “Zafer muhteşem güzellikte ve çok parlak bir çiçek gibidir. Ancak ulaştırma onun sapıdır ve hiçbir çiçek sapsız açmaz” diye ifade etmiştir. Bu sözlerle ifade edildiği gibi bir ülkenin

*Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Edirne, ORCID: orcid.org/0000-0002-1376-9068, E-mektup: osman_saskn@outlook.com

ekonomisinden askeriyesine kadar ulaştırma her konuda oldukça önem arz etmektedir.

Bülent Durgun, *Balkan Harbi'nde Osmanlı Ordusu'nun Ulaştırma Faaliyetleri* adlı eserinde ulaştırmanın önemine vurgu yapmaktadır. Balkan Harbi'nin kaybedilmesinde birçok sebep olduğunu ifade eden Durgun, yazmış olduğu bu kitabında özellikle mağlubiyetin en önemli askerî sebepleri arasında bulunan yığınaklanma ve lojistik faaliyetleri içinde yer alan ulaştırma faaliyetleri üzerinde durmaktadır. Kitap 2018'de Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Bülent Durgun, (1970), Maltepe Askerî Lisesinin ardından Kara Harp Okulu'ndan ulaştırma subayı olarak mezun olmuştur. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde yüksek lisans ve doktorasını tamamlamıştır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'te geçiş sürecinde Türkiye ve İzmir ekonomisi, sosyoekonomik durum üzerine çalışmıştır. Son dönemde Balkan Harbi konusundaki araştırmalarına ağırlık verdiği görülmektedir.

Kitabın *Giriş* (ss. 1-10) bölümünde Balkan kelimesi hakkında kısa bilgi verildikten sonra Balkan Harbi'nin özelliklerine değinilmiş ve kitabında ana konusunu teşkil eden savaşın kaybedilmesinin en önemli askerî sebepleri arasında yer alan yığınaklanma ve lojistik faaliyetleri içinde yer alan ulaştırma faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

Yazar, *Savaş Arifesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ulaştırma Açısından Bazı Önemli Konular* (ss. 11-51) isminin verildiği ilk bölümde Osmanlı Avrupası'nın coğrafi durumu hakkında bilgi vermektedir. 1912'de Osmanlı Avrupası'nı İstanbul, Edirne, Selanik, Kosova, Manastır, İşkodra ve Yanya vilayetleri olarak tanımlamaktadır. Ek olarak bu bölüm altında nehirleri ve bunların döküldükleri denizleri incelemektedir.

Harp planlamasının temel kavramları arasında yer alarak ülkenin milli menfaatlerini hasım devlete zorla kabul ettirmek üzere kullanılabileceği enstrümanların toplamı milli gücü oluşturmaktadır. Bu gücü oluşturan enstrümanların maddi ve manevi unsurlardan oluştuğunu ve bunların koordineli olarak hareket etmesi gerektiği belirtmektedir. Bu eserde harp ve ekonomi barıştan itibaren etkileşim içinde olan iki kavram olarak görülmektedir. Yazar, bunu birinci bölümün alt başlığı olan *19. Yüzyılın Başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi* altında ele almaktadır. Ek

olarak dış borçlanma ve Balkan Harbi'nde ekonominin ulaştırmaya etkisi gibi konulara da yer vermektedir.

İyi donatılmış bir ordunun ihtiyaç duyduğu ilk şey her zaman para olmuştur. Lauzanne'e göre "Savaş iki şeyden ibarettir; güçlü bir maliye ve güçlü bir moral" bunu destekleyen açıklamalara kitabın birinci bölümünde yer verilmektedir. Yazar ülke ekonomisini ve ulaştırmayı ülke menfaatleri doğrultusunda şekillendiremeyen Osmanlı Devleti'nin harekât alanını da şekillendiremediğine değinmektedir. Ayrıca savaş ekonomisinin ulaştırma üzerinde ne kadar etkili olduğunu Balkan Harbi'nden örnek vererek, *Balkan Harbi'nde Ekonominin Ulaştırmaya Etkisi* başlığı altında incelemektedir.

Balkan Harbi'nde Osmanlı Ordusu'nda Ulaştırmanın Genel Yapısı ve Teşkilat (ss. 55-117) adının verildiği ikinci bölümde Osmanlı Ordusu, silahlı kuvvetlerinin genel yapısı, kuruluş ve konuşlanma yerleri ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmektedir. Ayrıca Osmanlı ordusunun eğitimi ve gelişiminde Almanya'nın etkisinin ne ölçüde olduğu ve bunun savaşta nasıl etki yaptığı üzerinde durulmaktadır. Osmanlı ordusunda yurtiçi ve mebadan, yani kaynaktan sağlanan insan ve malzemenin harekât alanına ulaştırma sırasında aracı rolü oynayan makam Menzil Teşkilatı'dır. Bu teşkilatta yaşanan sorunların savaşın kaybedilmesinde önemli rol oynadığı belirtilmektedir. Bu konu tüm ayrıntılarıyla ikinci bölümün alt başlığı olarak *Menzil Teşkilatı ve Kurumları* (ss. 77-117) başlığı altında ele alınmaktadır.

Çok geniş bir alana yayılan Osmanlı Devleti'nin kaynaklarının ihtiyaç duyulan noktalara aktarılması için ulaştırma vasıtalarının çok etkin bir şekilde planlanması ve kullanılması gerekmektedir. Ulaştırma, yığınaklanma ve birlik kaydırma gibi hem ulaşım hem de savaş açısından önem arz eden konular, *Yığınaklanma ve Birlik Kaydırma* (ss. 117-125) adının verildiği üçüncü bölümde yer almaktadır. Balkan Harbi'nde ulaştırma ve birlik kaydırma gibi konuların savaş üzerinde nasıl bir etkisinin olduğunu anlamak açısından konu oldukça ayrıntılı ele alınmıştır.

Ulaştırma çeşitleri arasında bağlantıyı oluşturan ve 20. yüzyılın en önemli ulaştırma biçimi olan karayolu ulaştırması, denizyolu ve demiryolunda meydana gelen sorunlar nedeniyle Balkan Harbi'nde en çok kullanılan ulaştırma türü olmuştur. Bu *Karayolu Ulaştırması* (ss. 139-173) adının verildiği dördüncü bölümde incelenmiştir. Burada önemli yollar,

güzergâhlar ve ulaşım araçları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ek olarak bunların savaşa nasıl etki ettiğine değinilmiştir.

Balkan Harbi'nde demiryolları oldukça geniş bir coğrafyaya dağılmış Osmanlı kuvvetlerinin toplanarak harekât alanına getirilmesi ve Menzil Hizmetleri'nin yurtiçi ile bağlantısını oluşturması bakımından hayati öneme sahipti. Bu bakımdan demiryolu ulaştırması hem stratejik, hem de operatif ulaştırma çeşidi bakımından önemlidir. *Demiryolu Ulaştırması* (ss. 183-207) başlığı altında beşinci bölümde yer almaktadır. Ek olarak bu bölümde demiryolu birlikleri ve demiryolu taşımacılığı hakkında değerli bilgiler verilmektedir.

19. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti üzerinde ekonomik çıkar alanlarında pay kapma yarışının ezici şekilde cereyan ettiği sektörlerden biri de ulaştırma olmuştur. 20. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı denizyolu ulaşımının %90'ı yabancıların elinde bulunmaktaydı. Özellikle Balkan Harbi'nde denizyolu ile savaş alanına yardım götürmede Osmanlı Devleti büyük sorunlar yaşamaktaydı. *Denizyolu Ulaştırması* (ss. 221-271) adlı altıncı ve son bölümde bu konu incelenmiştir. Ayrıca bu konunun daha iyi anlaşılması için *Denizyoluna Bir Örnek: İşkodra* başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Kitabın sonunda da *Kaynakça* (ss. 275-285) ve *Dizin* (ss. 286-292) yer almaktadır.

Balkan Savaşları'nın kaybedilmesiyle ilgili şimdiye kadar birçok çalışma yapılmıştır. Bunlarda daha çok savaşın kaybedilmesinde etkili olan siyasî, ekonomik, diplomatik ve askerî konular üzerinde durulmuştur. Bu çalışma onlardan farklı olarak savaş sırasında Osmanlı Devleti'nin ulaştırma faaliyetleri üzerinde durmaktadır. Balkan Savaşları sırasında Osmanlı Devleti'nin ulaştırma alanında eksikliklerini ele alıp, bu eksikliklerin savaş üzerinde nasıl bir etki yaptığı geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Bu bakımdan özellikle savaş ve ulaştırma arasında nasıl bir etkinin olduğunu anlama açısından literatüre önemli katkı sağlamıştır.